

HELENA
TŘEŠTÍKOVÁ

v rozhovoru s Pavlem Kosátkem

SBĚRNÁ KNIHA

NAKLADATELSTVÍ PASEKA

Copyright © Pavel Kosatík, Helena Třeštíková, 2017
Photographs © David Cysař, Vlastimil Hamerník,
Michal Hladík, Jarmila Kutová, Michal Růžička, Václav Smolík,
Pavel Štecha – heirs, Tomáš Třeštík, David Turecký, 2017
ISBN 978-80-7432-752-0

ŽIVOT NA VÁCLAVÁKU

Čím začneme? Co je potřeba říct hned teď, na začátku?

Chci ti hned teď, na začátku, říct, co si myslím, že mě formovalo. Za nejdůležitější událost v naší rodině se vždycky považovalo to, co se stalo dávno předtím, než jsem se narodila, celé dvě generace zpátky. Moje babička z matčiny strany, když jí byly dva roky, ztratila maminku, umřela jí při porodu dalšího dítěte. Tenkrát nebylo zvykem, aby se ovdovělí muži starali o děti, a tak ji její otec svěřil prarodičům.

Ti už měli šest svých vlastních dětí, nejmladšímu synovi bylo šest let. Určitě to pro ně nebylo lehké, když jim do rodiny najednou přišlo ještě jedno dvouleté dítě. Bydleli na Malé Straně v Mostecké ulici v domě, kde později vzniklo kino U Hradeb. Myslím si, že měli mou babičku rádi a že dělali všechno pro to, aby se tam cítila dobře – ale ona přesto vyrůstala s pocitem takové zvláštní nesamozřejmosti, který se jí potom držel celý život. Měla dva tatínky, mladého a starého, a v té své nové rodině si nikdy nepřestala připadat jako ten, který je tam navíc. Že vlastně nepoznala svou skutečnou mámu, se u ní myslím projevilo citovým deficitem, který ji poznamenal.

Moje babička se svou babičkou a dědečkem,
svými náhradními rodiči, kteří ji vychovali

Tahle babička na tebe pak měla vliv?

To taky, v dětství jsem s ní strávila spoustu času. Ale mluvím o tom hlavně proto, že se ten její nesamozřejmý životní pocit nějak přenesl do celé naší rodiny. Často mi vykládala o tom, jak to s ní potom bylo dál. Když povyrostla, dali ji na výchovu do německého penzionátu. Možná že svůj pocit určité vzdálenosti od ostatních lidí získala až tam, to nevím. Ale zůstalo jí to napořád. Když se později vdala a narodily se jí dvě dcery, nevěděla vlastně, jak se k nim má chovat. Je zvláštní, že i když na ně byla stejně přísná, vyvinuly se z nich úplně odlišné bytosti.

Starší z nich byla tvoje máma?

Ano, a ta se té péči a výchově vzepřela. Emancipovala se, jak nejdřív to šlo. Za druhé světové války vystudovala soukromou grafickou školu, a protože vysoké školy byly v té době zavřené, založila si s pár kolegy studio a začala se žít reklamní grafikou. Navrhovala plakáty. Byla samostatná, výdělečně činná, po profesní stránce rychle rozvinula svoji osobnost. Dokázala to, o co feministky začaly usilovat až mnohem později, stala se nezávislou.

Odpuštění od matky zakončila tím, že se taky brzo vdala... Zatímco její sestra, moje teta, se své matce ve všem podřídila a zůstala s ní až do její smrti, jako bytost na matce naprosto ve všem závislá.

Když jsi jako malá pozorovala tyhle dvě různé cesty, co sis o tom myslela? Ke které z nich ses přikláníš?

Pro mě bylo přirozené následovat cestu mojí mámy. Díky ní jsem potom v dospělosti vlastně nikdy necítila potřebu nějak se emancipovat. Zdálo se mi, že v naší rodině je všechno

dávno vybojované. U nás doma se neuvažovalo o tom, jestli na něco mám, nebo ne, jen proto, že jsem holka. Řešilo se akorát, jestli jsem, nebo nejsem schopná něco dělat. Dobré taky bylo, že máma při své schopnosti prosadit se byla zároveň hodně kritická. Nejen ke mně, ke všem lidem. Proto myslím dodnes snáším celkem dobře kritiku, jsem na ni od dětství zvyklá.

Ta babička, o kteréś mluvila nejdřív, tě vychovávala, když byla máma v práci?

Přesně tak. Nejdřív chodila hlídat k nám domů, bydleli jsme v Darexu na Václavském náměstí. Později, když jsem začala chodit do školy, jsem se vždycky cestou zpátky zastavovala u ní, bylo to na trase. Babička byla pro mě v těch letech zásadní osoba, na které jsem si ověřovala všechny své postoje.

K čemu tě vedla?

Byla tvořivá, doma v jednom kuse něco dělala. Šila, pletla, vymýšlela si úpravy v bytě, každou chvíli tam něco předělávala. Protože jsem byla jedináček, její jediná vnučka, učila mě středem své pozornosti.

Dnes bych v podstatě řekla, že mě směřovala k jakémusi životnímu sobectví typu: tu svačinu si sněz sama, nikomu ji nedávej... Později jsem si to vysvětlovala tím, že se sama měla v dětství špatně, musela se s druhými pořád o něco dělit, a přála si, abych já na tom byla líp.

Chtělaś mít sourozence?

Vždycky když jsem jako holka začala doma o tom, že bych si přála sestru, máma řekla, že to nejde. Že musí pracovat,

protože táta by nás sám neuživil. A že babička by dvě takové, jako jsem já, neuhlídala. Pro babičku myslím byla mnohem horší představa, že kdyby se nějaký ten můj sourozenec narodil, mohl by to být kluk. Muže celkově neměla v lásce, ani mého tátu moc nemilovala.

Že nemám bráchu ani ségru, mi dost vadilo. Většina mých kamarádů pocházela z početných rodin. Když jsem někam přišla na návštěvu, líbilo se mi, jak jim to ve velkém funguje. Občas mi to docela dávalo zabrat, jednu dobu jsem si třeba představovala, že bych nějakého takového sourozence mohla adoptovat.

Řeklas, že babička chtěla, abys na tom v životě byla líp než ona. Bylo to v padesátých letech. Jak si to „líp“ tenkrát představovala?

Byla strašná antikomunistka. Ale přesvědčovala mě o tom tak nešikovně, že se ze mě pod jejím vlivem stávala spíš vášnivá pionýrka. Přišlo mi, že všechno, co babička říká, je strašně staromódní a je třeba se proti tomu vymezit.

Co na režimu kritizovala?

Často třeba vzpomínala na to, co všechno jí komunisti sebrali. Její táta byl jeden z prvních pražských obchodníků s koloniálním zbožím. Měl obchod na Zlatém kříží na Jungmannově náměstí, v rohovém domě proti Adrii. V třicátých letech ten obchod prodal, peníze dal dceři na knížku a potom umřel. Při měnové reformě v roce 1953 babička o všechny ty úspory přišla. Jako důchodkyně potom žila z pár stovek penze, nevedlo se jí dobře. Vždycky když jsem si jako holka přála něco koupit, říkala mi: „Všechno bys mohla mít, kdyby nebyli přišli komunisti.“

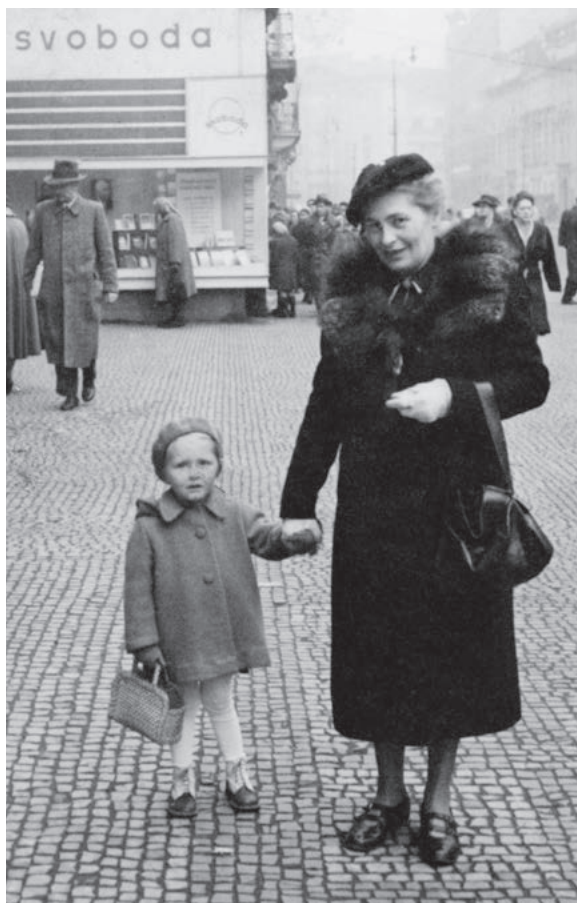

S mámou v porodnici v Bubenči, která už dávno neexistuje...

... a s babičkou, dojatou, že má vnučku, holčičku

S babičkou v Praze na Příkopech. V té taštičce mám medvídka Míšu. Byl ocumlanej a nebručel, medvídci tenkrát ještě nebručeli. Docela pozoruhodný mně přijde taky ten nápis za námi. Jestli tenkrát v padesátých letech v naší zemi něčeho nepřebývalo, byla to právě svoboda

A tys to teda od ní nebrala.

Ne. Byla jsem ta pionýrka, chodila jsem do školy i ze školy s rudým šátkem a věděla jsem, že když jdu k babičce na oběd, nesmím zapomenout předtím, než zazvoním, ten šátek sundat. Jednou jsem zapomněla a došlo mi to až vevnitř, když už jsem seděla u stolu. Babička to tenkrát nějak kriticky okomentovala, ale ani to pro mě nic neznamenalo.

Vzepřela ses jí nakonec jako předtím tvoje máma?

Nejdřív jsem o tom dost dlouho přemýšlela. Cítila jsem tu její urputnou snahu mě zformovat a čím dál víc věci se mi na tom nezdálo. Tenkrát poprvé mě asi napadlo, že to, co dospělí říkají, je třeba podrobovat nějakému kritickému zkoumání. I když jsou to autority.

Zároveň jsem v reakci na to propadala tomu pionýru. Rostlo ze mě myslím přesně to, co tehdejší režim chtěl z mladé generace mít. Vzpomínám si, jak jsme ve škole zpívali písničku: *Hranicí nepřítel neprojde, přísahám, přísahám! Stůj, kdo jdeš k nám! Moji vlast překrásnou neprojdeš, přísahám, přísahám!* A brali jsme to absolutně vážně, ten refrén jsme doslova řvali.

To, co babička o komunistech říkala, mi přišlo nepodstatné. Jako děcko jsem byla šťastná z pocitu, že mám příkom být a za co bojovat. Nezáleželo mi na tom, co bylo kdysi. Bylo pro mě podstatné, že teď je dobře. Babičku jsem brala tak, že je stará a důležitým věcem už nerozumí.

Co na to říkali tvoji rodiče?

V tom zpětně vidím jejich moudrost: že na mě své kritické názory vůči režimu, které měli, nijak zvlášť nepřenášeli a nechávali plus minus na mně, jak se vyvrším.

Vzájemně jsme se tolerovali. Když nám na Václaváku pod okny chodily prvomájové průvody, táta vždycky říkal, že je to nechutná šaškárna. Že ti lidi, jejichž obrazy davy nosí na transparentech, jsou jeden vrah vedle druhého... Ale když jsem sama chtěla do průvodu, nechal mě jít. Oba mě s mámou nechávali, abych si na všechno přišla sama. Vzpomínám si, jak jsem jednou přišla domů z nějaké manifestace a prohlásila, že až budu velká, vstoupím do strany. Rodiče byli tak moudří, že se na mě nenaštvali, táta jenom řekl: „Až budeš velká, budeš třeba uvažovat jinak než teď.“

Odkud jsi tyhle své názory brala? Ze školy?

Taky. Jako holka na základce jsem ale hlavně docházela do knihovny pro děti a mládež ve Vodičkově ulici. Nejen půjčovat si tam knihy, dělala jsem tam taky brigádnici. Za odpracované hodiny se udělovala stužka Mladý budovatel, která se připínala na pionýrskou košili. Kdo odpracoval ještě víc, dostal ke stužce navíc hvězdičku.

Makala jsem tam kvůli tomu do roztrhání těla a četla jako divá. Každý týden jsem si taky půjčovala maximum, tři knížky, a všechny jsem je přečetla, abych si mohla jít pro nové. Byly to většinou ruské romány o kladných dětských hrdínech, knížky jako *Vaska Trubačov*, *Čtvrtá překážka* (o partyzánce Gulje), různé romány o Zoje Kosmoděmjanské a tak. Babička, když mě s tím viděla, vždycky říkala, že jsou to škváry, ale mě to bavilo.

Zmanipulovat děti tenkrát myslím nebylo tak těžké. Brali jsme to tak, že jsme se prostě narodili do bezvadné doby. Skončila válka, kterou jsme vyhráli, a zatímco jinde po světě zbyla spousta nespravedlností, my doma jsme ty základní zrušili. Četli jsme knihy o tom, jak vypadalo dětství o jednu

dvě generace dřív, a třeba z Plevova *Malého Bobše* jsme se dozvěděli, že tenkrát děti ještě měly hlad. My už jsme ho neměli a věděli jsme, že ho nikdy mít nebudeme. Pro nás byla socialistická propaganda plná jasu, děcko slibům šťastné budoucnosti snadno uvěří.

Nicméně fanatik režimu se z tebe nestal.

Měla jsem štěstí, že když jsem začala brát rozum, rozhovívala se už pomalu šedesátá léta. Důležité bylo, že naši byli kulturní lidi. Hlavně máma jako výtvarnice při práci poznávala spoustu zajímavých přátel. Třeba Jiřího Suchého, který předtím než založil Semafor, taky sám začínal jako reklamní grafik, znali se s mámou z práce. A když pak začal dělat divadlo, nebyl pro mámu problém získat lístky na všechna jeho představení, počínaje *Člověkem z půdy*.

Jaké to bylo, mít mámu umělkyni? Pracovala doma?

Pracovala skoro pořád, ale doma málo. Měla ateliér kousek od našeho domu, nedaleko Hlavního nádraží. Často jsem tam za ní chodila, byl to dům, kde bylo víc ateliérů pohromadě, všichni grafici se tam mezi sebou znali, každý měl svůj stůl, kde pracoval, za nájem platili společně... Doma měla máma pracovní stůl taky, ale říkala, že tam toho moc neudělá, nedokáže se soustředit.

Byla umělkyně? Cítila se jako tvůrkyně?

Propagační grafika, které se věnovala, byla v padesátých letech dost kuriózní obor. Podniky za socialismu žádnou propagaci nepotřebovaly. O tom, co se bude vyrábět, nerozhodoval zákazník, ale státní plán. A protože neexistovala konkurence, nebyl ani žádný zvláštní důvod nabízet to

S tátou a mámou u nás doma v kuchyni

zboží zákazníkům. Firmy měly ve svých rozpočtech vyčleňně peníze na jakousi propagaci, ale se ziskem to nesouviselo. I to, kolik peněz se mělo za propagaci utratit, bylo naplánované dopředu.

Jaké plakáty máma dělala?

Divadelní, filmové nebo pro kosmetické podniky. Ty byly tenkrát všechny sdružené pod firmu s názvem Tukový průmysl... V takovém prostředí se máma myslím za umělkyni pokládat nemohla. Ale tvůrčí práce to byla.

Pokud jsi tvůrčí schopnosti zdělila po matce, co ti dal otec?

Ono to tvoření u nich nebylo vlastně tak striktně oddělené. U nás doma všichni pořád něco dělali. Hned jak se ráno vstalo, měl každý nějaký svůj vlastní plán, podle kterého jel. U nás doma si nikdo nedokázal představit, že by třeba bylo možné si po obědě lehnout. Už když se oběd chystal, aspoň se při tom poslouchalo rádio, u jídla taky. A když máma po obědě uvařila kafe, každý si k tomu četl. Všechno se pořád někam posouvalo.

U táty to tvorba v pravém slova smyslu asi nebyla. Ale třeba o víkendech, které jsme trávili na chatě v Sadské, u Labe, vždycky celou tu dobu něco spravoval a předělával.

Jak ještě jste doma trávili volný čas?

Důležité bylo, když jsme jako rodina začali chodit do Národního divadla. Zaměstnanci tam dostávali zdarma lístky na představení, co nebyla vyprodaná, a jeden z nich, další mámin známý, nám je dával. Když si všiml, že se ze mě stává divadelní maniak, začala jsem od něho dostávat vstupenky třeba pětkrát týdně. Takhle jsem v šedesátých letech